

Rekabet Kurumu Başkanlığından,

REKABET KURULU KARARI

Dosya Sayısı : 2009-3-166 (Önaraştırma)
Karar Sayısı : 09-48/1194-302
Karar Tarihi : 21.10.2009

A. TOPLANTIYA KATILAN ÜYELER

10

Başkan : Prof. Dr. Nurettin KALDIRIMCI(Başkan V.)
Üyeler : Mehmet Akif ERSİN, İsmail Hakkı KARAKELLE,
Doç. Dr. Cevdet İlhan GÜNAY, Murat ÇETİNKAYA

B. RAPORTÖRLER: Ümit GÖRGÜLÜ, Ebru İNCE

C. BAŞVURUDA

BULUNAN : Gizlilik talebi bulunmaktadır

20

D. HAKKINDA ÖNARAŞTIRMA YAPILAN:

Mey Alkollü İçkiler Sanayi A.Ş. Alaşehir Suma Fabrikası
Abide-i Hürriyet Cad. No:211 Bolkan Center B Blok
34381 Şişli/İstanbul

Musa GÖVER
Şahyar Köyü Alaşehir/Manisa

Ceylanlar Tarım
Alaşehir Eşme Karayolu üzeri 20. km. Bağlıca Köyü
Sarıgöl/Manisa

30

E. DOSYA KONUSU: Mey Alkollü İçkiler Sanayi A.Ş.'ye ait Alaşehir Suma Fabrikası'nın iskarta üzüm alımlarını tayin ettiği iki aracı (Musa Göver ve Ceylanlar Tarım) üzerinden yapma kararının bölgedeki diğer araçları ve müstahsilleri zor durumda bıraktığı iddiası.

40

F. İDDİALARIN ÖZETİ: Şikayet dilekçesinde özetle; Mey Alkollü İçkiler Sanayi A.Ş.'ye (Mey) ait Alaşehir Suma Fabrikası'nın iskarta üzüm alımlarını, tayin ettiği iki aracı (Musa Göver ve Ceylanlar Tarım) üzerinden yapma kararının bölgedeki diğer araçları ve müstahsilleri zor durumda bıraktığı iddia edilerek, konunun araştırılması ve şikâyet muhatabı teşebbüslere yönelik gerekli yasal yaptırımların uygulanması hususlarında gereğinin yapılması talep edilmiştir.

G. DOSYA EVRELERİ: Kurum kayıtlarına 17.8.2009 tarih, 5803 sayı ile giren başvuru üzerine hazırlanan 27.8.2009 tarih ve 2009-3-166/İİ-09-ÜG sayılı İlk İnceleme Raporu Rekabet Kurulu'nun 9.9.2009 tarih ve 09-41/990-M sayılı toplantısında görüşülmüş ve 4054 sayılı Rekabetin Korunması Hakkında Kanun çerçevesinde soruşturma açılmasına gerek olup olmadığının belirlenmesi amacıyla, Kanun'un 40/1. maddesi uyarınca önaraştırma yapılmasına karar verilmiştir. İlgili

50 karar uyarınca yapılan inceleme sonucunda düzenlenen 13.10.2009 tarih ve 2009-3-166/ÖA-09-ÜG sayılı Öneri Raporu 13.10.2009 tarih, REK.0.07.00.00-110/320 sayılı Başkanlık önergesi ile 09-48 sayılı Kurul toplantısında görüşülerek karara bağlanmıştır.

H. RAPORTÖRLERİN GÖRÜŞÜ: İlgili Raporda; şikâyete konu teşebbüs davranışlarının 4054 sayılı Kanun kapsamında bir ihlal oluşturmaması nedeniyle Kanun'un 41. maddesi uyarınca soruşturma açılmasına gerek olmadığı sonuç ve kanaatine ulaşıldığı ifade edilmiştir.

60 I. İNCELEME VE DEĞERLENDİRME

I.1. Yapılan Tespitler ve Hukuki Değerlendirme

I.1.1. Şikâyete Konu Eylem

Şikâyetçi ile Raportörlerce yapılan telefon görüşmesinde;

- Şikâyetçinin Manisa'da üzüm bağlarının olduğu, bu bağlarda sultaniye çekirdeksiz üzüm yetiştiriciliği yaptığı ve aynı zamanda kantar sahibi olarak müstahsilden üzüm alımı yaparak firmalara bu üzümlerin satılmasında aracılık faaliyetini yürüttüğü,
- 70 - Mey'in Alaşehir'de bulunan suma fabrikasında üretimde kullanılmak üzere yapmış olduğu ıskarta üzüm (yetiştirme döneminde gereğinden fazla yağış olması halinde üzümün kalitesini kaybeden bölümü) alımlarını geçen yıllardan farklı olarak kantar sahibi bütün aracılar değil, tayin ettiği iki aracı (Musa Göver ve Ceylanlar Tarım) üzerinden yapma kararı verdiği,
- Mey'in yetkili kıldığı aracılardan yörenin ikiye bölünmesiyle, belirlenen bölgelerde müstahsil ve diğer aracılar kendi diledikleri fiyatı uyguladıkları,
- Mey'in ve anılan yetkili aracılardan uygulamaları dolayısıyla bölgedeki diğer aracılardan ve müstahsillerin zor durumda kaldıkları iddia edilmiştir.

80

I.1.2. Sektöre İlişkin Bilgiler

Şikâyete konu iddialar tarım sektörüyle, özelinde ise üzüm pazarı ile ilgilidir. Üzüm, iklim ve toprak istekleri yönünden çok seçici olmayışı, çoğalma yöntemlerinin kolay oluşu ve çok çeşitli şekillerde tüketilebilmesi gibi sebeplerden dünyadaki en yaygın kültür bitkilerinden birisi olup; ülkemizde de çok türü bulunan ve en çok yetiştirilen meyvelerden birisidir. Dünya üzerinde 15.000 üzerinde türü olduğu tahmin edilen üzümün, anavatanı Anadolu olan 1.200 üzerinde çeşidi bulunmakla beraber günümüz itibarıyla 50-60 kadarının ülkemizde ekonomik üretimi yapılmaktadır.

90 Şikâyete konu Sultaniye çekirdeksiz üzümleri bu anlamda hem ihracatta hem de iç tüketimdeki konumu itibarıyla ülke ekonomisine katkısı bakımından en önemli üzüm grubunu oluşturmaktadır.

Sultaniye çekirdeksiz üzümleri başta Manisa, Denizli ve İzmir olmak üzere Ege bölgesinde üreticiliği yapılan, sofralık ve kurutmalık tüketiminin yanı sıra suma (içki alkolü), tarımsal kökenli etil alkol ve şarap yapımında kullanılan üzümlerdir. Şikâyette yer verilen ıskarta üzümler ise üzümün yetiştirme döneminde gereğinden fazla yağış olması halinde kalitesini kaybeden bölümüne tekabül etmektedir. Üzümde ıskarta oranı yıldan yıla değişmekle beraber %20 civarında olup, yağışların düzensiz ve

100 yetişme döneminde çok olduğu yıllarda bu oran %50'lere kadar çıkabilmektedir. Şikâyetçiden ıskarta üzümün ticaretinin büyük oranda suma ve şarap fabrikalarına satış yolu ile gerçekleştirildiği, bu üzümlerin kuru üzüm olarak da değerlendirilebildiği ancak normal üzüme göre kuruma ile gerçekleşen dara kaybı ıskarta üzümde 1,5 kat fazla olduğu için yaş haldeyken toplanıp, araçlar veya müstahsil tarafından şarap firmalarına veya distile (damıtma yoluyla elde edilen) alkollü içki üreticisi firmalara özellikle de rakı yapımında kullanılmak üzere suma fabrikalarına satılmasının daha karlı ve tercih edilir bir yöntem olduğu bilgisi edinilmiştir. Şikâyetçiden edinilen bilgiye göre ıskarta üzümün özellikle 5-6 yıldan beri yaş haldeyken suma üretiminde yoğun olarak kullanılmaya başlanması ile birlikte kurutularak kuru üzüm elde edilmesi veya 110 yaş haldeyken şarap fabrikalarına satışı ile sağlanan karlılık görece azalmıştır. Bu nedenle, müstahsiller ve üzüm toplayıcılığı yapan araçlar ürünlerini daha fazla gelir elde ettikleri başta suma fabrikaları olmak üzere distile alkollü içki üreten firmalara satmayı tercih etmektedirler.

Başvurunun konusunu oluşturan ıskarta üzüm satışının yapıldığı firmalara yönelik olarak değinilmesi gereken husus bu firmaların ülkemizde alkol ve alkollü içki üretimini gerçekleştiren firmalar olarak üretimi yapılan ürünlerin insan ve toplum sağlığıyla olan yakın ilişkisi ve önemi bakımından düzenleme ve denetlemeye tabi olduklarıdır. Dolayısıyla bu piyasada faaliyette bulunmak isteyen firmaların üretim izni 120 almaları ve faaliyetlerini sürdürebilmeleri çeşitli kanun, yönetmelik ve tebliğlerde yer alan şartları sağlamalarına bağlıdır. Bu doğrultuda distile alkollü içkilerin özelliklerini belirlemek üzere Türk Gıda Kodeksi'ne göre hazırlanan Distile Alkollü İçkiler Tebliği'nde suma, "Türkiye'de üretilen yaş ve/veya kuru üzüm meyvesini, hammadde olarak kullanılması ve üzümün tat ve kokusunu korumak amacıyla ayrımsal distilasyonla hacmen alkol miktarı en fazla %94.5'e kadar sadece Türkiye'de distile edilmesi ile elde edilen üzüm kökenli distilattır." biçiminde tanımlanmaktadır. Tanımdan da anlaşılacağı üzere suma yapımında yaş ve/veya kuru üzüm kullanılabilir. Ancak günümüzde suma üretiminde büyük ölçüde yaş üzüm kullanıldığı, bu oranın da zaman içerisinde artma eğiliminde olduğu görülmektedir. 130 Aynı tebliğde rakının içerisindeki toplam alkolün en az %65'inin suma olması gerektiği hükmü de yer almaktadır. Bazı rakı markalarında kullanılan alkolün tamamını suma oluşturmakta olup, suma oranındaki artışın rakının lezzetine olumlu katkısı olduğu genel kabul görmektedir. Şarabın ve rakının hammaddesi olan suma yapımında kullanılan üzüm aynı zamanda diğer distile alkollü içkilerde kullanılan tarımsal kökenli etil alkol yapımında da kullanılabilir.

Tütün ve Alkol Piyasası Denetleme Kurumu (TAPDK) tarafından üretim izni verilen distile alkollü içki üreticisi 15 fabrikanın büyük bölümü Marmara ve Ege bölgesinde olup; Mey'e ait suma fabrikası dışında Ege bölgesinde bulunan rakı fabrikalarının sayısı 4'tür. Her ne kadar nakliyat bir maliyet kalemi olsa da, Ege bölgesinde yetiştiriciliği yapılan başvuruya konu ıskarta üzümlerin diğer bölgelerdeki firmalara satışının yapılabildiği şikâyetçiden edinilen bilgiler içerisinde de yer almaktadır. 140

I.1.3. Hukuki Değerlendirme

Şikayete konu eylemlerin rekabet mevzuatı açısından ele alınmasında öncelikle değinilmesi gereken husus, Mey tarafından alınan ve bölgede faaliyette bulunan satıcıları zor durumda bıraktığı iddia edilen karardır. Başvuru sahibinden edinilen bilgiye göre söz konusu karar müstahsillerden yapılan doğrudan alımı değil araçlar

150 yoluyla yapılan alımı etkiler nitelikte olup, bu karar ile aracı sayısı Musa Göver ve Ceylanlar Tarım ile sınırlandırılmıştır. Burada değinilmesi gereken bir diğer husus, karar ile üzüm toplayıcılığı yapan aracılardan Mey'e satış yapmasının da mutlak suretle engellenmediği olup, diğer aracılardan Mey'in tayin ettiği aracılardan yoluyla firma ile ilişkilerini sürdürebilmektedirler. Anılan aracılardan Mey'e uzun dönemden bu yana düzenli olarak satış yaptıkları ve firmalar arasında süregelen ticari ilişkilerin bu kararın alınmasında belirleyici olabileceği ve bu yolla Mey'in alım fiyatlarında düşüş olduğu şikâyetçiden edinilen bilgiler arasında yer almaktadır. Bu husustan hareketle söz konusu kararın Mey için iktisadi etkinlik yaratabileceği ifade edilebilir, zira sözleşme serbestisi ilkesi paralelinde firmaların maliyetlerini minimize edecek şekilde optimum sayıda sağlayıcı/alıcı firma ile çalışmayı tercih etmesi serbest piyasa ekonomisindeki firma davranışları ile örtüşmektedir. Bu çerçevede anılan kararın, hammadde tedarikinde gerçekleştirilecek dalgalanmaları önemli ölçüde azaltarak firmanın planlama ve üretim sürecine düzen ve belirlilik kazandıracığı söylenebilir. Dolayısıyla Mey tarafından, etkinliğin sağlanmasını ve maliyetlerin düşürülmesini teminen aracı sayısının sınırlandırılmış olması, şikâyetçi tarafından da ikrar olduğu üzere, yetkili aracılık işinin de uzun süreli ve düzenli ticari ilişki ölçütü gözetilerek değerlendirilmiş olması mümkün görülmektedir. Kaldı ki Mey'in bağımsız karar alma mekanizması sonucu belirlediği ticari faaliyetlerinin düzey ve düzenlenişine göre tek bir aracıyı yetkili aracı olarak ataması dahi yaratılan etkinlik ölçüsünde izin verilebilir niteliktedir.

Diğer taraftan bu noktada; söz konusu davranışın rekabetçi etkileri aşacak şekilde anti-rekabetçi sonuçlar yaratıp yaratamayacağının belirlenmesinde alternatif satış kanallarının/alıcılarının varlığı da önemli unsurlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Zira ıskarta üzümün alternatif satış kanallarının ve alıcılarının mevcut dosya kapsamında değerlendirilmesi Mey'in şikâyet konusu kararının mal alımını kestiği aracılardan pazar dışına iterek pazardaki rekabeti bozma ve kısıtlama amacına hizmet edip etmediğinin tespitinde önemlidir. "Sektöre İlişkin Bilgiler" bölümünde de yer verildiği üzere ıskarta üzümlerin çeşitli kullanım alanları olup, bu üzümler kuru üzüm olarak değerlendirilebileceği gibi Türkiye genelinde yaygın olarak bulunan şarap fabrikalarına da satılabilmekte ve rakının yanı sıra diğer distile alkollü içki üretimi yapan firmalara da pazarlanabilmektedir. Ancak daha önce de belirtildiği üzere bu kanallar içerisinde son 5-6 yıllık dönemde daha karlı olduğu için tercih edilen yöntemin distile alkollü içki üreticisi firmalar içerisinde yaş üzümüne talebin arttığı rakı fabrikalarına satış olduğu anlaşılmaktadır. Zira, ıskarta üzümün kuru üzüm olarak değerlendirilmesi hem zahmetli olmasından hem de uğranılan dara kaybindan; şarap fabrikalarına satışı daha düşük fiyattan gerçekleştiğinden ve diğer distile alkollü içki firmalarına satışı ise kısıtlı talep olmasından dolayı tercih edilmemektedir. Ancak söz konusu satışın daha karlı olmasının ıskarta üzümün satış kanalının yalnızca suma fabrikalarına satış ile sınırlı sayılması için yeterli değildir. Kaldı ki şikâyetçiden edinilen bilgiler Ege, Marmara ve Akdeniz bölgesindeki rakı fabrikalarının da Mey dışında alternatif alıcılar olduğunu göstermektedir. Mey'in ödemelerinde sorunla karşılaşılıyor olunması ve alım kapasitesinin diğer fabrikalara kıyasla daha yüksek olması firmanın kendi iç dinamikleri ile yarattığı, satıcılar nezdindeki görece değerini yükselten unsurlar olmakla beraber, bu durumun mevcut dosya bakımından firmayı alternatifsiz alıcı konumuna getirmeyeceği kanaatine varılmıştır.

Öte yandan, Mey'in bağımsız karar alma mekanizması sonucu belirlediği ticari faaliyetlerinin düzey ve düzenlenişine göre tek bir aracıyı yetkili aracı olarak ataması

200 dahi yaratılan etkinlik ölçüsünde izin verilebilir nitelikte bulunabilecekken bu noktada belirtilmesi gereken bir diğer husus Mey'in yetkili aracılara bölge tayini yoluyla bölgesel koruma sağlamasının da normal bir durum olduğudur. Bu doğrultuda merkezler arasındaki mesafenin 22 km olması dolayısıyla araçların münhasıran kendi bölgelerinden alım yapmalarının maliyetlerde düşüş ve lojistikte etkinlik yaratabilecek bir uygulama olması ve üzüm müstahsillerinin Mey'e doğrudan satış yapmasının önünde bir engel olmaması birlikte değerlendirildiğinde 4054 sayılı Kanun kapsamında bir ihlalin oluşmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

J. SONUÇ

210

Düzenlenen rapora ve incelenen dosya kapsamına göre;

Dosya konusu iddialara ilişkin olarak 4054 sayılı Kanun'un 41. maddesi uyarınca soruşturma açılmasına gerek bulunmadığına, şikayetin reddine OYBİRLİĞİ ile karar verilmiştir.